SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 11 Jild 4

2024

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V4I11Y2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймахамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ҳодим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалохонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Рахман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна - педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васила Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович –сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич –сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
4-jild, 11-son (Noyabr, 2024). -569 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич
"ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР" АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА 12-17

Эгамберганов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли
ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА) 18-25

Esonov Ziyodbek Yuldashevich
QO'QON XONLARI SULOLASINING GENEOLOGIK TAHLILI 26-31

Mamatqulov Bekzod
O'ZBEKISTONDA XX-ASRNING 20-40-YILLARIDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI 32-38

Asadova Ra'no Baymanovna
O'ZBEK- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO'TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI 39-42

Saidova Raxima
O'ZBEKISTON VA ITALIYA MUNOSABATLARINING ME'YORIY-HUQUQIY MANBALARI 43-48

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra'no Muzaffarbek qizi
AFROSIYOB ARXEOLOGIK YODGORLIGINING O'RGANILISH TARIXI 49-55

Iriskulov Bekzod Jaxongirovich
TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYuDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR 56-60

Mirsoatova Sayyora Turg'unovna
QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIY DAVR IQTISODIY HAYOTINING AKS ETISHI 61-66

Луҳмонов Шаҳзод Сайфиддин ўғли
ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР 67-71

Axmedov Bekzod
SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O'ZBEKISTONDA QORAKO'LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI 72-75

Mamatov Jasurbek Qodirqul o'g'li
NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIY HAYOTIDAGI O'RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA) 76-80

Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich
SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIY YO'NALISHLARI 81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич
ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich
ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bektmuxammad Omonovich
IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O‘ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA’MINLASH MEXANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna
«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO‘LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich
INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA ERISHISH YO‘LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA.......... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович
КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich
KAMBAG‘ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI.......... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli
MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po‘latjon qizi
MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI TASNIFI 153-160

Sharipov Komil
MINTAQAVIY KAMBAG’ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich
MAISHIY XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.......... 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna
SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN.......... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich
TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o‘g‘li
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI 197-202

Рахимов Бахромжон Ибрахимович
ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ 203-209

Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon oʻgʻli
OʻZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHIYATI (NAMANGAN VILOYATI TAHLILIDA)........ 210-216

Hasanov Ilkhom Isakovich
IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE AGRICULTURE OF UZBEKISTAN........ 217-221

Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna
CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KOʻRSATISHNING XUSUSIYATLARI 222-227

Maxmudov Jasurbek Ergashevich
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY JIHATDAN QOʻLLAB-QUVVATLASH TAHLILI 228-233

Ravshanov Nodirjon Begalievich
TAʼLIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TAʼLIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING AHAMIYATI 234-243

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich
SHIHOBIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYATLARNING TAʼSIRI 244-248

Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich
XORAZM JADIDLARI MAʼNAVIY MEROSINING YANGI OʻZBEKISTONDA YOSHLARINI VATANPARVARLIK VA BAGʻRIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI...... 249-254

Saburov Jaloliddin
XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY HAYOT RIVOJI 255-260

Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich
NAJMIDDIN KUBRO TAʼLIMOTIDA “KOMIL INSON ” TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA MAʼNAVIY YUKSALISHGA OID GʻOYALARNING OʻZIGA XOS XUSUSIYATLARI 261-265

Saidkulov Nuriddin Akramkulovich
FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY 266-271

Adilov Zafar Yunusovich
MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH MEVALAR MASALASI 272-277

Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich
ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE YOUNG GENERATION 278-282

Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich
TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSIOLOGIK XUSUSIYATLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Baxronova Dilrabo
PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina
DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa
STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд
СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna
SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li
MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna
ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor
TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna
KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna
XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола
ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой
"СУҒУРТА" ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна
ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich
IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich
CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudalievna
EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi
SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna
INGLIZ VA O‘ZBEK PAREMIYALARINI O‘RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To‘lg‘anoy Shodiyor qizi
ABDUVALI QUTBIDDIN SHE’RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла
ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна
ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon
AXBOROTGA BO‘LGAN INSON HUQUQLARINI TA’MINLASHNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли
ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон Ўғли
ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich
IJTIMOIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O‘RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович
КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова
РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Сохибжон Ғайбуллаевич
РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira
OLIY O’QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI TAKOMILLASHTIRISH 470-479

Берикбаев Алишер Аликулович
ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ 480-483

Yusupova Shoxista Alimjanovna
TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHGʻULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI 484-489

Yakubova Nafisa Odilyanovna
CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY–KREATIV FIKRLASHGA OʻRGATISH 490-494

Musirmanov Shohboz Usmon oʻgʻli
TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYGʻUNLIGI 495-500

Suvankulov Umid Ilxom oʻgʻli
MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI 501-505

Ibragimov A'lamjon Amrilloyevich
OʻQITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV 506-518

Joʻrayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin oʻgʻli
TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI 519-524

Siddiqova Shahnoza Ahmedovna
SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI 525-529

Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich
MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING OʻZARO ALOQALARI MAZMUNI 530-534

Javliyeva Shahnoza Bahodirovna
TA'LIM SIFATIGA YOʻNALTIRILGAN OʻQUV MATERIALLARINI YARATISH MODELI 535-539

Jumaboev Nabi Pardaboevich
TA'LIM SIFATIGA YOʻNALTIRILGAN OʻQUV MATERIALLARINI YARATISH MODELI 540-545

Kayumov Erkin Kazakbayevich
THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY 546-550

Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli
THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS 551-555

Latipova Gavhar Shavkat kizi
TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHIYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA 556-564

Ernazarov Gʻolibjon Ne'matovich
ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI 565-568

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 4 | Issue 11 | 2024
ISSN Online: 2181-1342

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

TEACHING STUDENTS TO CONSTRUCTIVE-CREATIVE THINKING IN DRAWING LESSONS

Yakubova Nafisa Odilyanovna
Associate Doctorate of Gulistan State University
Email:nafisaodiljonovna@gmail.com

Abstract. In the first way of developing spatial imagination, the spatial imagination of students is increased by using drawings given on objects, mentally dividing them into simple figures and drawing up their clear image. Indeed, if there is a clear image of the object depicted in the figure, it becomes easier for the student to visualize the object, the appearance of which is given in the figures.

Key words: Drawing, ability, imagination, spatial imagination, perception, modeling, activity.

CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY–KREATIV FIKRLASHGA O‘RGATISH

Yakubova Nafisa Odilyanovna
Guliston davlat universiteti tayanch doktaranti

Annotatsiya. Fazoviy tassavurni o‘stirishning birinchi usulida narsalarda berilgan chizmalardan foydalanib ularni oddiy figuralarga fikran ajratib o‘qish va uning yaqqol tasvirini bajarish yo‘li bilan talabalarning fazoviy tassavuri oshiriladi. Xaqiqatdan ham chizmada tasvirlangan narsaning ko‘rinishlari yonida uning yaqqol tasviri bo‘lsa, talaba chizma bilan yaqqol tasvirini uzviy bog‘langan holda chizmalarda ko‘rinishlari berilgan narsani ko‘z o‘ngida gavdalantirishi osonlashadi.

Kalit so’zi: Chizma, qobiliyat, tasavvur qilish, fazoviy tasavvurlarini shakillantrish, idrok, modellashtrish, fa’oliyat.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N73

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 21.06.2022 yildagi PQ–289–son, qarorida, “Pedagogik ta’lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora–tadbirlari to‘g’risida” gi Pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalarini tizimli rivojlantirish va ularda boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, ilg’or xorijiy tajribalarni joriy qilgan holda zamonaviy ta’lim dasturlarini ishlab chiqish, yuqori malakali professional kadrlar tayyorlashni yangi bosqichga ko‘tarish, shuningdek, pedagogika sohasida ta’lim, ilm–fan va amaliyot uyg‘unligini ta’minlash, shuningdek, 20.04.2023–yildagi “Ilmiy–metodik va tadqiqot ishlari sifatini oshirish orqali ta’lim tizimini kompleks rivojlantirishni jadallashtirish bo‘yicha chora–tadbirlar to‘g’risida” gi PQ–128–son qarorini qabul qilish pedagogika sohasida komleks tadqiqotlar olib boorish, bu jarayonga zamonaviy talablar va jamiyat ehtiyojlariga javob beradigan innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy qilish vazifalarini kun tartibiga qo‘ydi. Bu borada bo‘lajak

mutahassislarda ijodkorlik fazilatlari, tanqiydiy fikirlash kompetensiyalarini rivojlantirishga ustuvor tarzda qaralishiga alohida e'tibor qaratiladi. [1. 56-76b]

Talabalarning ijodiy–kreativ fikrlash Oliy ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashning muhim omili sifatida alohida didaktik ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa alohida aqliy operatsiyalar talab etiladigan fanlarni oʻqitishda ta'lim oluvchining tanqidiy–tahliliy musohada, sinfetik holatlarini mohiyatini aniqlash, kompozitsion va fazoviy tasavvurlar hal qiluvchi roʻl oynaydi. Shu ma'noda chizmachilik fanini oʻqitishda talabalarda ijodiy–kreativ fikrlashga oid kompetensiyalarni rivojlantirish ijobiy yakunning oʻziga hos kafolati hisoblanadi. Chizmachilik fani darslarida muntazam yuqori samaradorlikga erishish uchun chizmalarini toʻg'ri oʻqish, tuzish hamda fazoviy toʻg'ri fikrlashga yoʻnaltirish. Fazoviy fikrlash–buyumlar, jismlarning nafaqat muhitdagi, fazodagi holatini, ularning tuzilishi, konstruksiyasi, tarkibiy component (element)lari, ularning alohida tuzilishi va funksiyasi haqidagi tasavvurlarni shakllantiradigan va rivojlantirish uchun didaktik asos yaratishni ta'minlaydigan aqliy faoliyat turi boʻlib, talabalarda fazoviy tasvirlarni shakllantrish va ularni boshqa narsalarda manipulyatsiya qilishga e'tibor qaratish bilan biga amaliy va nazariy masalalarni yechish jarayonihamdir. Bu murakkab jarayon nafaqat mantiqiy (og'zaki tushunarli) operatsiyalarni, balki koʻp ijodiy harakatlar, ularsiz fikrlash davom eta olmaydi ehtimol, ya'ni haqiqatda yoki chizmalarda taqdim etilgan obyektlarni aniqlash turli grafik vositalar bilan bajariladi. Shuning uchun ham bu jarayonni optimal tarzda tashkil etish uchun mukammal pedagogik mexanizm va uning tatbiqiy asoslarini ishlab chiqish lozim boʻladi. Talabalarni turli xil fikrlashi majoziy fikrlashning koʻrinishi, fazoviy fikrlash hamma narsani saqlaydi. Fikrlash shakllari uning asosiy xususiyatlari bilan verbal–diskursivdan farq qiladi. Biz bu farqni, birinchi navbatda, dars jarayonida koʻramiz, yani talaba grafik vazifalarni bajarishda tabiiy fikrlash tasvirlar bilan ishlaydi. Mazkur uslub davomida ular talab qilinadigan tartibda qayta ishlanadi, rekonstruksiya qilinadi, chizmalar oʻzgartiriladi. Bu yerdagi tasvirlar ham manba, ham asosiy didaktik ma'lumotlar hisoblanadi, yani bir vaqtning oʻzida ham ijodiy birlik va aqliy jarayonning natijasi hisoblanadi. Bu uslubda materialni oʻzlashtirishda ogʻzakidan koʻra koʻproq chizmani o ʻqish, tuzish va chizish bilan amalga oshiriladi. Ammo, boshqa usullardan farqli oʻlaroq og'zaki–munozarali fikrlashdan (bu yerda ogʻzaki bilim asosiy hisoblanadi) yangi mazmun, obrazli tafakkurda soʻzlar vosita sifatida qoʻllanadi. [3.569-598 b]

Fazoviy tafakkur ham bosqichma–bosqich uzviylik va uzluksizlik prinsipi asosida ontogenezning barcha bosqichlarida shakllanadi va bu jarayonda turli omillar ta'sirida yaqqol namoyon boʻladi. Natijada individual oʻziga xoslik, uning turli xil namoyon boʻlish xususiyatlari faoliyat turlari (oʻyin, oʻquv, professional) davomida shakllanadi. Tabiiyki, bu natijaga erishish uchun muayyan maptib–qoida, mexanizmga tayanilandi. Ta'lim oluvchida yangi bir sifatlarni tarkib toptirish uchun mazmun va metodikani tatbiqiy mexanizmi boʻlishi talab etiladi. Shuning uchun ham mazkur tadqiqotda chizmachilik darslarida talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatish metodikasini takomillashtirishning tatbiqiy mexanizmini yaratish maxsus tadqiq etilmoqda.

Fazoviy fikrlashning mazmuni amalda fazoviy tasvirlar, ularni yaratish asosida novizual qoʻllab–quvvatlash (mavzu yoki grafik, umumiylikning turli oʻlchovlari va konventsiyalar)larni nazarda tutuvchi quydagi amallarni qamrab oladi.

- fazoviy tasvirlar bilan ishlash ular bilan belgilanadi original tarkibga ega boʻladi (geometrik shakl, aniq parametrlarga ega boʻlgan oʻlchamdagi tasvirda aks etish darajalari, obyektlarning fazoviy joylashuvi);
- operatsiya turi (obyektning holatini, uning tuzilishini ishlash jarayonida oʻzgartirish);
- toʻla yaʼni, tasvirning dinamizmi (undagi turli xususiyatlarning mavjudligi, jumladan ularning tizimlilik, harakatchanlik xususiyatlariga egaligi).

Fazoviy tafakkurning yuqorida tavsiflangan xususiyatlari talabalarda fazoviy tasavvurlarni shakllantirish jarayonini aks ettiradi. Tasvir bilan ishlash uning sifat jihatidan oʻziga xosligini, hayoliyligini aniqlash imkonini beradi. [5.145-147b]

Oliy taʼlim muassasalarida muhandislik grafikasi fanlarini oʻrganayotganda talabalar, asosan, ikki oʻchoʻvli orthogonal proyeksiyalarda tekis figuralarni tasvirlash bilan shugʻullanadilar. Birinchi kurs talabalarining koʻpchiligi muhandislik grafikasi fanlarda yetarli darajada tasavvurga ega boʻlmaydilar. Chunki yassi shakllarni va fazoviy figuralarning taʼrifiga asoslangan holda biladilar. Ammo ular oʻquv jarayonida eng oddiy chizmalarni fazoviy va proyeksiyalarda ishlashlari maqsadli tashkil etimagan. Koʻpincha, savollarga javob berishda, lekin uchburchak va konus, aylana va silindr kabi tushunchalarni talabalari farqlay olmaydilar. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarida chizmachilik oʻqitish jarayonida oʻquvchilarda fazoviy tasavvur, ijodiy fikrlash borasida bilimlari yetarli darajada shakillanmaganligi bois oliy taʼlim muassasalarida talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelinadi. Masalan, talabalar chizmachilikni oʻzlashtirish jarayonida bor harakatini individual geometrik shakllarni tasvirlash, jismlarni proyeksiyalari bilan shugʼullanish, tekislikda tasvirlashni oʻrganadilar, ammo ularni proyeksiyalash usullari oʻrgatilmasa, u holda proyeksiyalash qonunlariga oid oʻquv materiallarini oʻzlashtirish jarayonini qiyinlashtiradi.

Talabalar chizmachilik kursini oʻrganishda tushunishlari kerak boʻlgan eng muhim sifat chizmalarni oʻqish, tuzush, qayta ishlash, standartlarga toʻliq roya etish koʻnikma va malakalarini oʻzlashtirish va uni rivojlantirishda ishtirok etishdan iborat. Buning uchun talaba malakali mutaxassis boʻlishi uchun u chizmani toʻgʼri oʻqiy olishi kerak. Shuningdek, chizma va uning tekis figuralari yordamida fikrlarini aniq ifodalashi, koordinatalar va chiziqlarda fazoviy obyektni ifodalaydilar. Shuning uchun talabalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda chizma chizish katta ahamiyatga ega. Bu borada talabalar uch oʻlchovli makonda boshqacha fikrlashni boshlaydilar, epyurda fazoviy uch oʻchovlik jismlarni tasvirlash ularning dunyo haqidagi gʼoyalari oʻzgaradi, bu ularga ijodkorlikni rivojlantirishga imkon beradi.

Bilim olish jarayoni toʻrt bosqichni oʻz ichiga oladi: tushunish, yodlash, bilimlarni qoida boʻyicha qoʻllash va ijodiy muammolarni hal qilish. Bosqichlar tanib olish, koʻpaytirish, qayta ishlab chiqarish faoliyati bilan bogʼliq. Grafik taʼlimda zamonaviy bilimlarni qoʻllash talab qiladigan standart va nostandart vazifalarni hal qilish imkonini beradi. [6.8965-8989b] Muhandislik grafikasi fanining har bir boʻlimning oʻquv materialini oʻzlashtirish jarayoni mahalliy miqyosda propedevtik ijodiy muammolarning yechimlarini oʻz ichiga olishi kerak boʻlgan tegishli bilimlarni egallashga qaratiladi. Bu chizmachilik darslarida talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatish metodikasini takomillashtirishning tatbiqiy mexanizmining muhim shartlaridan biridir.

Talabalarni ijodiy fikirlashga oʻrgatish, masalan, detalning u yoki bu qismini oʻzgartirish, oʻziga hos tarzda loyhalash bilan hal qilish katta ahamiyatga ega. Buyumlarning shaklini

tasvirlash, uning fazodagi oʻrnini tasavvur etishda talabalarning konstruktiv va fazoviy fikrlashlari hal qiluvchi rol oʻynaydi. Ularni qurishga oid elementlari bilan bogʻliq muammolarni yechish amaliyotda koʻnikmalarni hosil qilishda, ijodiy fikrlashni oʻrganishda va olingan bilimlarni qoʻllash imkonini beradi. Talabaning ijodiy–kreativ fikrlashlarini rivojlantirishda ularning ijodiy salohiyati inklyuziya orqali rivojlanadi. Oliy muassasalarida tehsil olayotgan ta'lim talabalar turli xil ijodiy faoliyat turlari boʻyicha tehsil oladilar. Zamonaviy sharoitga boʻlajak mutahassislarni professional kasbiy muvaffaqiyatli moslashishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega zamonaviy jamiyatda nafaqat bilim hajmi va tizimliligi, balki qoʻllash qobiliyati ham mavjud boʻlib ularni amalda oʻzgartirishni hamda ularga moslashgan holda ijodiy fikirlashni shakllanish talab qilinadi.

Talabalarda ijodiy fikrlashga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning ma'lum bir turi, oddiy buyumlar oʻrtasidagi yangi aloqalarni sodda va murakkab geometrik jismlar boʻyicha qobiliyatini ishga solish orqali, yangi buyumlarni uch oʻlchovli modellarini yaratish jarayoni kechadi.

Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun e'tiborni faollashtiradigan oʻqitish texnologiyalaridan foydalanish uchun tatbiq qilish usullari va metodlarini ishlab chiqish va qiziqish kabi didaktik ma'lumotlar bilan talabalarini faol kognitiv faoliyatga jalb qilish zarur. Faoliyatning bu turini tarkibida turli usullar, texnologiyalar, metodlardan iborat pedagogik mexanizm orqali tashkil etiladi.

Tajriba–sinov davrida tadqiqot ishining amaliyoti shuni koʻrsatdiki, talabalarni ijodiy–krativ fikirlashga oʻrgatishning eng samarali usullari ularning mustaqil ijodiy grafik ishlarini tashkil etish bilan bogʻliq boʻlib, ular quyidagilardan iborat: loyiha, izlanish–ijodiy, tadqiqot, oʻquv suhbati, materialning muammoli taqdimoti. Talabalarning ijodiy–krativ fikirlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ulardan foydalanish orqali ularda, ijodiy fikirlashni faollashtiradigan oʻqitish texnologiyalari va usullarini ishlab chiqish, bu vositalar orqali talabalarni qiziqtirish, ularni faol kognitiv faoliyatga jalb qilish tavsiya etiladi.

Bundan tashqari, tadqiqotning tahliliy natijalari shuni koʻrsatdiki, tashkil etishning eng samarali usullari talabalarning mustaqil ijodiy–kreativ fikrlashga undovchi grafik ishlari quyidagilardan tashkil etish lozim (1–rasm).

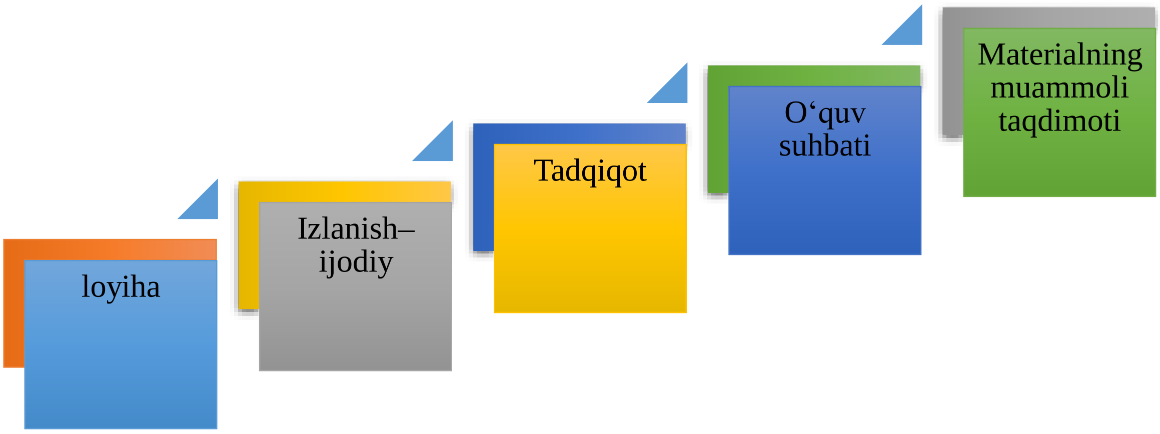

1–rasm. Ijodiy fikrlashga undovchi samarali usullar.

Shunday qilib, talabaning ijodiy salohiyati rivojlanadi shu jumladan oliy ta'lim muassasalardagi muhandislik grafikasi fanlaridan talabalarini turli xil ijodiy faoliyatga bogʻliq

muammoli vaziyatlarni va ijodiy vazifalarni tahlil qilish, yechish jarayonida grafik bilim va koʻnikmalardan foydalanish asosida taʼmilanadi.

Ijodiy faoliyat talabalarda ijodiy–kreativ fikrlashni rivojlanishi uchun sharoit yaratadi. Bundan tashqari, grafik ta'limda talabalarning ijodiy shaxsiy xususiyatlari (uzoq muddatli qobiliyat, ijodiy fikrlash va intellektual kreativ fikrlash, mustaqillik va chizmalarni tez chizish, topshriqlarni fazoviy bajarish qobiliyati, toʻliq standart bilan ishlash zarurati, oʻz mustaqil ijodiy fikrni himoya qilish qobiliyati va boshqalar) rivojlanadi. Ijodkorlik natijasi talabalarning mehnati–bu ularning intellektual faolligining oʻsishi, kreativ fikrlashni oʻzlashtirilishi va ijodiy tajribaga intilish, natijada ular talabaning ijodiy salohiyatini rivojlantirishni taʼminlaydi. [8. 268-272b]

Talabalarga oʻzlarining ijodiy imkoniyatlaridan foydalanishga yordam berish va oliy ta'lim muhitida muhandislik grafikasi fanlarida ijodkorlikni namoyish qilish uchun muayyan ta'limiy strategiyalar ishlab chiqish hamda tadqiqotda uni ustuvor yoʻnalish sifatida qabul qilish lozim. Bizning tadqiqotimizda oliy ta'lim muassasalarida chizmachilikni oʻqitish jarayonida talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatish metodikasini takomillashtirishning tatbiqiy mehanizmlari joriy etish natijasida talabalarni ijodiy fikrlashga oʻrgatishning barcha sohalarida muvaffaqiyatga erishish uchun zaruriy kompetensiyalarga ega boʻlishi taʼminlanadi. Talabalarni ijodiy–kreativ fikrlash va muammoni ijodiy yechishga oʻrgatish orqali ijodiy–fikrlashga oʻrgatishni rivojlantirish mumkin. Demak, chizmachilik darslarida talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatishning strategic asoslari besh usuli mavjud boʻlib, ular quydagilardan iborat.

Talabalarni ijodiy–kreativ fikrlashga oʻrgatishda muhandislik grafikasi fanining tushunchalari va qonuniyatlarini oʻzlashtirishning chuqurligiga, mustahkam boʻlishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi va talabalarning chuqur yoki puxta bilimlar olishga, ularga chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanining nazariyalarini tushuntirishga, dars samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: Oʻzbekiston, 2016. - 56 b.
2. Murodov Sh.K. va boshqalar "Chizma geometriya kursi" Oʻqituvchi.1988-y.
3. Hennessey, B. and T. Amabile (2010), "Creativity", *Annual Review of Psychology*, Vol. 61, pp. 569-598 (3-чи ихтибос)
4. Nafisa, Yakubova. "Chizmachilik darslarida talabalarni ijodiy–kreativ fikirlashga o'rgatish." Uz-Conferences. Vol. 1. No. 1. 2023.
5. Norboy, Boriboyeva Dilrabakhon. "Development of students'graphic competence in training engineering graphics" International Journal of Pedagogics 3.12 (2023): 145-147.
6. Alikulovich, Berikbaev Alisher. "Subject Training Disciplines as a Means of Forming Professional Competence in Future Teachers of Fine Arts" Annals of the Romanian Society for Cell Biology (2021): 8965-8989.
7. Yakubova. N.O. Chizmachilik (1-qisim) qo'llanma –T.: "Ilm ziyo zakovat" 2023.
8. Yakubova Nafisa Odiljanovna. "The role and importance of graphic modes in students-increasing the imagination of cutting." Актуальные научные исследования в современном мире 4-2 (2021): 268-272.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).